

Področje 8: Ohranjanje narave

UVOD

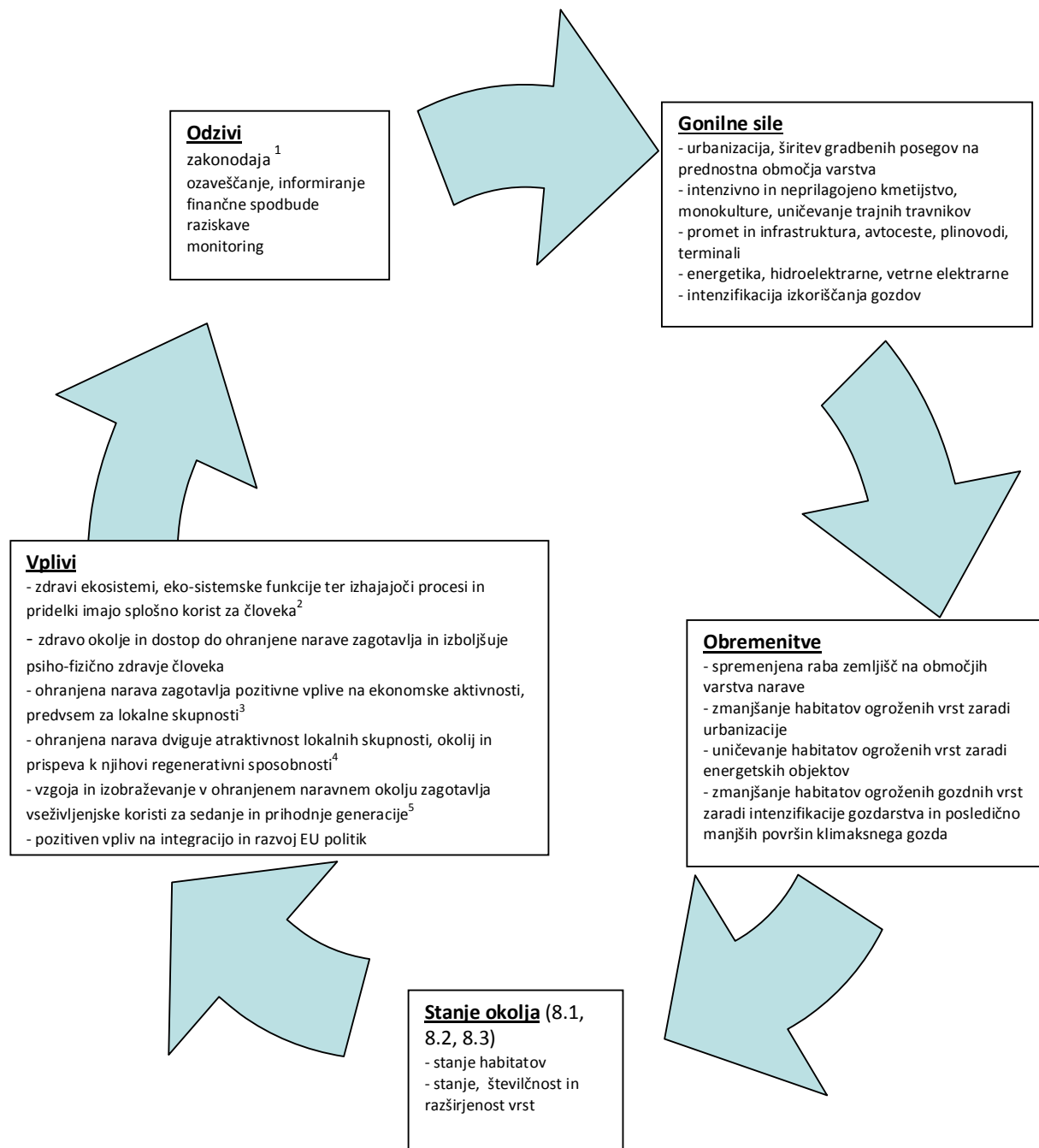
Natura 2000 je vseevropsko omrežje ekološko pomembnih območij narave, opredeljenih na podlagi direktive o pticah in direktive o habitatih. Oblikovano je bilo z namenom, da preprečimo izumiranje rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih življenjskih okolij. Območja, izbrana po enotnih merilih, skupaj tvorijo mrežo, ki je temelj čezmejnega sodelovanja med državami članicami EU. Slovenija je ob vstopu v Evropsko unijo leta 2004 po direktivi o pticah določila 26 območij za varovanje ogroženih vrst ptic, ki pokrivajo 25 % ozemlja države. Za Slovenijo sta v primerjavi z ostalimi državami EU značilni izjemno visoka biotska raznovrstnost in ohranjenost narave. Natura 2000 tako vključuje sistem varovanih območij z dopuščanjem opravljanja takšnih človeških dejavnosti, ki omogočajo ohranjanje biotske raznovrstnosti ter tako ohranja veliko naravno bogastvo tudi za prihodnje rodove.

Ptice so izjemno dober pokazatelj stanja v okolju. Uveljavljena vloga ptic kot indikatorjev po vsem svetu izhaja iz njihovih specifičnih lastnosti, kot so naslednje:

- so splošno razširjene, pestre, živijo v večini habitatov, življenjskih prostorov,
- so mobilne in zaradi tega hitro pokažejo spremembe v okolju in so manj odvisne od ostalih dejavnikov,
- so kot taksonomska skupina visoko na prehranjevalni verigi ter zaradi tega dobro pokažejo spremembe veliko širšega spektra in vseh trofičnih nivojem pod njimi,
- lahko jih je proučevati in šteti, ker so človeku lahko zaznavne (vid in sluh) in omogočajo natančna popisovanja z relativno enostavnimi metodami,
- na voljo je že veliko obstoječih podatkov, predvsem o razširjenosti in številčnosti ptic, ki so primerjalno med najbolj kvalitetnimi tako na nacionalni, kot tudi na mednarodni ravni,
- metode raziskav in analiz so preizkušene v svetu, kjer je zgodovina proučevanja ptic še veliko daljša, kot pri nas v Sloveniji,
- so v celoti bolj poznane od drugih taksonomskih skupin, predvsem poznavanje njihove etologije in ekologije nam poleg samega spremljanja njihove številčnosti daje dodatne možnosti za tolmačenje sprememb,
- so splošno priljubljene, zato jih imajo ljudje enostavno radi,
- so primerne za dvigovanje naravovarstvene zavesti, saj spremembe v ptičjih populacijah zaradi njihove priljubljenosti naredijo na zavest ljudi večji efekt, kot druge spremembe.

Zaradi naštetih lastnosti ptice izjemno dobro odražajo trende tudi na drugih nivojih biotske pestrosti in narave ter jih lahko označimo kot »univerzalni indikator«. V njihovi pestrosti pa je veliko specialistov, ki so odlični indikatorji v posameznih ciljnih habitatih (mokrščja, klimaksni gozd, visokogorje, kmetijska kulturna krajina, barjanski travniki...), ki so z vstopom Slovenije v EU v dobri meri pridobili poseben varstveni status Natura 2000.

Model GOSVO

¹ Direktiva o pticah (Direktiva Sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prosto živečih ptic), Zakon o varstvu okolja (ZVO), Zakon o ohranjanju narave (ZON), Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000), Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam, Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah, Drugi izhajajoči in sorodni pravni akti s področja varstva okolja, ohranjanja narave in biotske pestrosti v Sloveniji.

² Zdrava hrana, voda, tla in zrak, preprečevanje erozije, omilitev posledic naravnih nesreč, sposobnost detoksikacije.

³ Zaposlovanje, trženje, razvoj podjetništva, razvoj podeželja, turizem in ekološko kmetovanje.

⁴ »Zelene« vstopne točke za doživljanje ohranjene narave, ohranjanje kulturne krajine na širši regionalni ravni, demonstrativna vloga pri spodbujanju drugih lokalnih skupnosti.

⁵ Prvi kontakt z naravo za otroke, dvig samo discipline, kvalitetnejši duševni razvoj, preprečevanje agresije in boljša socialna integracija.

NABOR INDIKATORJEV

- 8.1 Populacije ptic na posebnih območjih varstva (Natura 2000)
- 8.2 Splošno razširjene vrste ptic kmetijske krajine
- 8.3 Ugodno ohranitveno stanje ptic na posebnih območjih varstva (Natura 2000)

PROFILI INDIKATORJEV

Profil indikatorja	
Naziv indikatorja	8.1 Populacije ptic na posebnih območjih varstva (Natura 2000)
Tip indikatorja	Stanje
Cilj glede na vladni program, zakonodajo...	Zagotoviti ugodno ohranitveno stanje vrst z Aneksa I Direktive o pticah. Izvajanje monitoringa za spremljanje stanja ohranjenosti vrst državam članicam Evropske unije nalagata 4. in 12. člen Direktive o pticah, o rezultatih pa morajo redno poročati. Monitoring ureja tudi 108. člen Zakona o ohranjanju narave. Na podlagi naročila Ministrstva za okolje in prostor je v teh poročilih sodelovalo tudi Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS). Pregledno so poročila predstavljena na spletnih straneh ministrstva, v okviru Sektorja za politiko ohranjanja narave ¹ . Napredne tehnologije zbiranja podatkov o pticah in biološki raznovrstnosti so tudi v skladu z programom upravljanja območij Natura 2000 (Operativni program – program upravljanja območij Natura 2000 ²), ki vključuje tudi cilje sporočila Evropske Komisije <i>Zaustavitev izgube biotske raznovrstnosti do leta 2010 in pozneje</i> .
Obrazložitev izbora indikatorja	Populacijski indeks varovanih vrst na Natura območjih je ena od nujnih komponent za spremljanje stanja teh vrst. Izračuna se kot kompozitni indeks: $G = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n N_i}$ <p>G = geometrijska sredina/kompozitni indeks N...vrstni index i...vrsta n...število vrst</p> <p>Direktiva o pticah. Direktiva o ohranjanju ogroženih prostoživečih vrst ptic ali Direktiva o pticah, sprejeta leta 1979, nalaga državam članicam EU opredelitev Posebnih območij varstva (SPA – Special protected area) z namenom varovanja ogroženih vrst ptic navedenih v Prilogi II. direktive in redno pojavljajočih se migratornih vrste ptic, če so potrebne varstva. Območja vključujejo tako njihova gnezdišča kot tudi prezimovališča in počivališča.</p>
Metodologija:	
Merska enota /način podajanja	Delež (%) populacije vrst glede na izhodiščno leto (različno za različne vrste)
Referenčne vrednosti, če obstajajo	Začetno leto (različno od vrste do vrste) spremljanja stanja
Pogostnost merjenja	Letno
Znani viri podatkov	Baza podatkov DOPPS

¹ <http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=211>

² http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/zakonodaja/141-natura.pdf

Profil indikatorja	
Naziv indikatorja	8.2 Splošno razširjene vrste ptic kmetijske krajine
Tip indikatorja	Stanje
Cilj /zahteva NVO	Zagotoviti stabilne populacije ptic kmetijske krajine (indeks 0%) ter za nekatere specifične vrste ptic pozitiven indeks populacije.
Cilj glede na vladni program, zakonodajo...	Cilj je zaustaviti upad biodiverzitete do 2010. Slovenija je podpisala Konvencijo v Riu 13.6.1992 in ratificirala leta 1996 (Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti – MKBR, Ur. l. RS, 30/96, MP št. 7) ³ Na podlagi konvencije je Vlada Republike Slovenije 17.12.2001 sprejela Strategijo ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji ⁴ . Ta strategija predvideva, da je potrebno ugotavljanje sprememb v stanju biotske raznovrstnosti, spremljati in nadzirati je potrebno njene sestavne dele, s posebno pozornostjo do tistih, ki zahtevajo nujne ohranitvene ukrepe. V okviru monitoringa pa je potrebno sistematsko zbirati ustrezne podatke, jih ohranjati in vzdrževati. Usmeritve predvidevajo tudi spremljanje s pomočjo definiranih kazalcev v okviru monitoringa biotske raznovrstnosti.
Obrazložitev izbora indikatorja	<p>Indeks FBI je del PECBMS (vseevropska shema monitoringa pogostih vrst ptic) in se izvaja v večini evropskih držav po usklajeni metodologiji in v enotni bazi podatkov.</p> <p>Izračuna se kot kompozitni indeks:</p> $G = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n N_i}$ <p>G = geometrijska sredina/kompozitni indeks N...vrstni index i...vrsta n...število vrst</p> <p>Namen popisov v okviru monitoringa splošno razširjenih vrst ptic kmetijske krajine (krajše: FBI – Farmland Bird Index) je zbiranje podatkov, ki omogočajo spremljanje populacijskih sprememb značilnih, pogostih ptic kmetijske krajine v Sloveniji. PECBMS izračunava evropski indeks pogostih vrst ptic (<i>Common Bird Index – CBI</i>). CBI je na evropski ravni sestavljen iz indeksa pogostih ptic kmetijske krajine, indeksa pogostih gozdnih ptic in indeksa drugih pogostih vrst ptic. Monitoring FBI je v Sloveniji zasnovan kot dolgoročno, redno ponavljanje popisa na izbranih, vnaprej določenih popisnih ploskvah.</p> <p>S tem ugotavljamo, kaj se dogaja s populacijami splošno razširjenih vrst ptic kmetijske krajine v Sloveniji. Slovenski popis je del vseevropskega programa monitoringa pogostih ptic (<i>Pan-European Common Bird Monitoring Scheme - PECBMS</i>), ki poteka v več kot 20 državah Evrope.</p> <p>Spremljanje populacij ptic kmetijske krajine je pomembno iz naslednjih vidikov:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spremljanje vplivov kmetijske politike na biodiverzitet - spremljanje uspeha zaveze Vlade za ustavitev upada biodiverzitete do leta 2010 in v naslednjem biodiverzitetnem paketu do leta 2020
Metodologija:	
Merska enota / način podajanja	Delež (%) populacije od izhodiščnega leta monitoringa (2008)
Referenčne vrednosti, če obstajajo	Popis v letu 2008 (začetno leto popisa, indeks 100)
Pogostnost merjenja	Letno
Znani viri podatkov	Baza podatkov DOPPS

³ http://www.konvencije.mop.gov.si/bioloska_raznovrstnost.pdf

⁴ <http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/okolje/pdf/biotska.pdf>

Profil enega indikatorja – DOPPS 03	Ohranjanje narave
Naziv indikatorja	8.3 Ugodno ohranitveno stanje ptic na posebnih območjih varstva (Natura 2000)
Tip indikatorja	Stanje
Cilj glede na vladni program, zakonodajo...	Zagotoviti ugodno ohranitveno stanje (UOS) vseh varovanih vrst Ptičje direktive na območjih IBA/SPA.
Obrazložitev izbora indikatorja	Območja IBA/SPA so osnovno orodje varstva ptic in narave v Evropski uniji. Države članice so obvezane spremljati in zagotavljati ugoden ohranitveni status varovanim vrstam v teh območjih. Ta status se ugotavlja v periodičnem poročilu, kjer je jasno opredeljeno, koliko vrst na koliko območjih je v neugodnem oziroma vprašljivem ohranitvenem statusu. Spremljanje stanja ohranitvenega stanja na podlagi nacionalnega Poročila po 12. členu Direktive 79/409/EGS o ohranjanju prosto živečih ptic, o izvajanju te direktive.
Metodologija:	
Merska enota /način podajanja	Delež (%) vrst v UOS (ciljni odstotek je 100)
Referenčne vrednosti, če obstajajo	100%
Pogostnost merjenja	Periodično poročilo ustreznega državnega organa, običajno Ministrstva za okolje in prostor (na 3 leta)
Znani viri podatkov	Baza podatkov DOPPS